

autor zo všetkých najpovolanejší — bývalý kňaz. Keď sa kňaz prepracuje k ateizmu, je to iste závažnejšie ako u laika, a preto aj jeho vyprávanie o tom musí byť zaujímavejšie. Hruška vie o tom rozprávať a plasticky líči svoje niekdajšie náboženské zaniehanie i praktické a teoretické momenty, ktoré ho postupne nútili rozísť sa s vierou v boha, predovšetkým hlboký rozpor medzi životnou praxou a náboženskou vierou, na ktorý všade narážal.

Škoda len, že s týmto jeho líčením, psychologicky veľmi účinným, stretávame sa iba v prvej tretine knihy. Už v druhej kapitole, *Ako som poznával dejiny náboženstiev*, a takmer vo všetkých ďalších kapitolách, prechádza k objektívnemu výkladu vzniku náboženstva, kresťanstva, jeho dejín atď. Aj keď mu neupierame veľké znalosti v tejto oblasti, nemôžeme povedať, že tu prináša veľa nového, takého, o čom by sme nevedeli z množstva inej literatúry o tomto predmete. Tu jeho kniha stráca svoju začiatočnú pútavosť a osobitosť a zaraďuje sa medzi ostatné publikácie o náboženstve.

Je to dozaista vecná i formálna chyba. Autor mal zostať pri líčení svojho vývoja, mal sa rozpamätáť na jeho ďalšie podrobnosti a mal mu venovať celú knihu. Svoje názory na vznik náboženstva a pod. mohol vyložiť v ďalšej práci. Veci by to bolo rozhodne len prospelo.

T. Münz

● O MIEROVOM SPOLUNAŽÍVANÍ.*

— Práca J. Sedláka je významná najmä pre aktuálnosť problematiky. Pri rozbere otázok sa autor opiera predovšetkým o dva významné programové dokumenty svetového komunistického hnutia — Moskovskú deklaráciu z roku 1957 a Vyhlasenie z roku 1960, reaguje na súdobé teórie

* Jaromír Sedlák, *Socialismus a mírové soužití*, Praha 1961, strán 300.

buržoázných ideológov a kritizuje revizionistické názory na dané otázky.

Celá práca je rozvrhnutá do 8 kapitol. V úvodnej kapitole autor vychádza z Leninovho poňatia otázky socialistickej revolúcie ako rozvitiia Marxových a Engelsových myšlienok o rozvoji socialistickej revolúcie v nových podmienkach a ukazuje, ako sa otázka mierového spolunažívania — ako nová, špecifická forma triedneho boja — stáva aktuálnou už od momentu nastolenia diktatúry proletariátu a ako idea mierového spolunažívania vzrastá s postupným rozvojom socialistickej revolúcie.

Či možnosť vzniku vojen súvisela v minulosti, prítomnosti a bude súvisieť v budúcnosti s politikou socialistických krajín, za akých okolností môžu socialistické krajiny viesť protiimperialistickú vojnu — tieto otázky rozpracúva v 2. kapitole. Vychádza z marxisticko-leninského učenia o vzťahu robotníckej triedy a z učenia marxisticko-leninskej strany o vojnách, marxisticky hodnotí a podtrhuje odlišnosť vojen spravodlivých a nespravodlivých. V polemike s Juhoslovanom Kardeljom odhaľuje snahu revízie a prekrúcania marxizmu v danej oblasti otázok. V nasledujúcich kapitolách s poukazom na ekonomiku a politiku monopolistického štádia kapitalizmu ukazuje príčiny, zdroje dobytých, nespravodlivých vojen, hlavné sily agresie, studenej vojny, vojen lokálnych a novej svetovej vojny.

V 6. kapitole autor poukazuje na to, že z antagonistického charakteru protirečení kapitalistických a socialistických krajín nevyplýva násilný spôsob ich riešenia, ale existuje možnosť riešenia mierovým hospodárskym súťažením. Ďalej rozoberá otázku pôsobenia socialistickej svetovej sústavy. V 7. kapitole je reč o mierovom spolunažívaní a mierovom súťažení dvoch spoločensko-ekonomických sústav, ktorého rozhodujúca etapa — ako to konštatoval XXI. sjazd KSSS — sa už začala. Podáva triednu charakteristiku mierovej súťaže dvoch spoločensko-ekonomických

kých formácií ako formy zápasu dvoch sústav, otázku súťaženia však nezužuje na záležitosť hospodársko-technickú, ale zahŕňa sem všetky oblasti, celkový spôsob života. Poukazuje na prekrúcanie otázok mierového súťaženia juhoslovanskými revizionistami a v závere kapitoly vyzdvihuje otázku perspektív súťaženia dvoch systémov. Poslednú kapitolu venuje otázkam významu boja dvoch ideológií v súvislosti s otázkou mierového súžitia a súťaženia.

Plne sa vydaril autorov zámer — prispieť k propagácii pravdy v otázkach boja za mier a socializmus. Dielo je prínosom pre prehĺbenie marxistického stanoviska v danej problematike.

M. Hrabalová

● VÝZNAMNÝ VYDAVATELSKÝ ČIN.* — Štátne nakladateľstvo politickej literatúry pristúpilo k významnému podujatiu, začína vydávať ukážky z tvorby významných osobností českých dejín z oblasti týkajúcej sa otázok náboženstva a ateizmu, aby tak mohlo vyniknúť ich vlastné svetonázorové stanovisko. Ako prvý zväzok edície „Z bojů české kultury proti církvi a náboženství“ vyšiel výber z diela Karla Havlíčka Borovského, ktorý obsahuje jeho základné ateistické myšlienky, vyjadrené vo veršoch, epigramoch a článkoch. K výberu je pripojená aj štúdia Václava Prochádzku, v ktorej je zhrnutý a zhodnotený obsah ateistických myšlienok Havlíckovho diela.

Pri čítaní Havlíckových prác nám už na prvý pohľad vynikne jeho ostrá a účinná kritika sociálnej úlohy cirkvi, no na druhej strane vidíme aj jeho nedôsled-

* *Není církev jako církev...* Z díla K. Havlíčka Borovského, Praha 1961, SNPL, strán 286.

ný ateizmus. V. Prochádzka v doslove tento jav odôvodňuje tak, že pokiaľ Havlíček bojuje proti cisárskej monarchii a jej opore cirkvi, potiaľ je jeho kritika dôsledná. V oblasti mysliteľskej však Havlíček nedosiahol také úspechy, lebo jeho metóda kritiky nebola vedecká. V tom, ako vedel spájať kritiku náboženstva a cirkvi s praktickými potrebami života, môže byť Havlíček vzorom aj nám. Najdôležitejším momentom jeho nedôslednosti je triedna a politická pozícia, ktorú zastával (bol ideológom českej liberálnej buržoázie, neskôr buržoáznym demokratom), tiež historické podmienky, ktoré nedovolili prekročiť tento rámec. Havlíckovu ateistickú nedôslednosť využívali neskôr predstavitelia rôznych náboženských a politických smerov, ktorí sa hlásili k Havlíčkovi, takže im bol raz ortodoxným katolíkom, raz najkrajším typom českého evanjelika a inokedy iným, vždy však podľa potreby tej ktorej skupiny. My však nehodnotíme Havlíčka z hľadiska dnešných možností, ale z hľadiska progresívneho prínosu v historickom vývoji. Netvrdíme, že Havlíčkova kritika náboženstva a cirkvi bola marxistická. Aj napriek tomu, že jeho kritika bola vedená z pozície racionalizmu, skvele odhalil spoločenskú úlohu cirkvi. Nemožno však odhaliť sociálne a spoločenské korene náboženstva. Vydanie jeho protináboženských prác spolu s rozborom obsahu a kritickým zhodnotením je čin skutočne aktuálny aj dnes a má čo povedať ľuďom, ktorí sa zbavujú náboženských prežitkov.

Príklad Štátneho politického nakladateľstva by mal priviesť slovenských kultúrnych a osvetových pracovníkov k tomu, aby vydali podobnú publikáciu zo slovenských materiálov. Pokrokový ideový odkaz slovenských mysliteľov tak pomôže ľuďom zbavovať sa prežitkov minulosti.

-bj-